

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.13

DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/23.2>**Кукліна Т.С.**кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1637-3509>**Цвілій С.М.**кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1720-6238>**Журавльова С.М.**кандидат економічних наук, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4493-5775>

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ТУРИЗМУ: ВІД КОРОНОВІРУСУ ДО ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

У статті розглянуто кризова ситуація туристичного сектору, з яким стикнувся весь світ. Розглянуто основні напрямки, в яких змінився вектор відносно коронавірусних обмежень, з якими світ живе з 2019 р. Виокремлено низку країн, які спростили пересування для туристів та носіння масок в аеропортах та під час польотів. Подано дані туристичних операторів про туристів, які опинилися за кордоном з метою відпочинку на час початку військової операції з Росією в лютому 2022 р. В результаті форс-мажорних обставин завдяки переговорам з консульськими установами всім туристам надано прихист та можливість повернутися. Проаналізовано падіння продажів в туристичному секторі європейських країн, зокрема підвищення цін на авіаквитки та майбутні літні подорожі розглянуто зміни в логістиці пересувань туристів у зв'язку з санкціями ЄС на РФ. Розглянуто тенденції розвитку туристичних напрямів на початку 2022 р. в порівнянні з 2019 р.

Ключові слова: коронавірус, заборона, туристичний сектор, авіасполучення, обмеження, міжнародний туризм.

Постановка проблеми. Українці звикли до того, що будь-які економічні кризи лише опосередковано торкаються туристичного сектору й він стало розвивається, однак не в сьогоденній ситуації. В Україні ця галузь тільки почала ставати на ноги та давати результати з моменту початку пандемії в 2019 р. Вже сьогодні маємо повну зупинку туристичного сектору й пов'язаних з ним галузей (готельного та ресторанного бізнесу, транспортної складової, логістики тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість сучасних науковців зазначають, що тенденції розвитку ринку світового туризму передбачає визначення особливостей його функціонування у світовому масштабі, зокрема: Г. Заячковська, В. Кифяк, О. Любіцева, П. Гудзь, Л. Оболенцева, Л. Транченко та інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження тенденцій розвитку світового туристичного сектору з початку 2022 року з урахуванням епідемії коронавірусу та початком повномасштабної військової агресії російськими військовими проти України. У ході дослідження були використані загально-наукові та спеціальні методи дослідження, а саме: індукції та

дедукції, аналізу та синтезу, порівнянь та класифікації, статистичної обробки даних, графічний та інші. Інформаційною базою слугували власні дослідження авторів, дані Міністерства Закордонних Справ України, UNWTO World Tourism Barometer.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початок туристичного року для європейських та азійських країн готувався до епохи після Covid-19. «Антиковідні» заходи так чи інакше знімають майже всі країни – як у Європі, так і в Азії та й на інших континентах. Багато країн Європи скасовують вимоги до носіння масок на своїй території. В березні авіакомпанії Jet2, TUI Airways, British Airways не вимагають носіння масок на борту літаків та в аеропортах. Британія взагалі зняла всі ковідні заборони – і насамперед тести та карантин для туристів. Голландська авіакомпанія KLM та її дочірня компанія Transavia вирішили не вимагати у пасажирів носіння масок на борту своїх літаків із 23 березня, тому що в громадських місцях та транспорті в Нідерландах це не вимагається. Французькі аеропорти імені Шарля де Голля у Парижі та Орлі скасували маски. Італія відмовиться від санітар-

них паспортів з 1 травня, при цьому з квітня «європейські» QR-коди не будуть потрібні для відвідування більшості місць на відкритому повітрі, а в травні вони будуть повністю скасовані. У Болгарії з 21 березня також скасують «зелені сертифікати» на вході до всіх громадських місць. Греція з 15 березня більше не потребує заповнення форми пошуку пасажирів (PLF). Аналогічні заходи вже вжила Румунія. З березня відкриваються В'єтнам, Камбоджа, Монголія, Іран для вакцинованих туристів. Мальдіви вже не вимагають ПЛР-тести у нещеплених туристів, а також зняли масковий режим. На Маврикії також відмінено ПЛР-тест до вильоту для вакцинованих туристів, проте тестування на коронавірус після прибуття залишається обов'язковим [1].

Проте розквіт туристичного сектору опинився на порозі ще однієї великої загрози. Через повномасштабне російське вторгнення в Україну всі туроператори мусили оголосити про тимчасове призупинення операційної діяльності на території нашої країни. З моменту закриття повітряного простору стало неможливо здійснювати пасажирські перевезення [2].

Станом на 24.02.2022 за межами України знаходилось понад 31000 туристів. Більшість з них (60%) була на курортах Єгипту, 9% людей в ОАЕ, 10% туриста – на Шрі-Ланці, 4% людини – на Занзібарі. Також туристи були в Мексиці, Іспанії, Болгарії, Чехії, Туреччині, Франції, Португалії, Грузії, Австрії, Ізраїлі та інших країнах (рис. 1).

Воєнний стан – це форс-мажорна ситуація. Згідно з пунктом 2 статті 14 ЗУ «Про туризм», а саме (У разі виникнення надзвичайних ситуацій держава вживає заходів щодо захисту інтересів українських туристів за межами України, у тому числі заходів для їх евакуації з країни тимчасового перебування), евакуація громадян має проводитись силами держави, в цьому випадку – за участі Міністерства закордонних справ України.

Результатом переговорів з закордонними партнерами стало вивезення туристів до країн, що межують з Україною. До виїзду для всіх, хто потребував, консульства в цих країнах подбали про безкоштовну пролонгацію розміщення в більш бюджетних готелях, або ж надали змогу залишитись у готелях, де туристи проживали за спеціальними цінами. Дружні європейські оператори надали українським туристам безкоштовно переліт до Німеччини та Австрії з курортів Єгипту. Більшість туристів була відправлена до Польщі. Деякі туристи самі добирались до місця призначення через інші країни, а також багато хто прийняв рішення самостійно залишитись у країні перебування до нормалізації ситуації.

Також Міністерство Закордонних Справ України рекомендувало громадянам за кордоном підтримувати зв'язок із відповідними посольствами/консульствами України для подальших інструкцій. Одним з таких засобів комунікації став проект Добровільної реєстрації українських громадян при подорожах за кордон («ДРУГ»). Він є ефективним інструментом попередження, за потреби – розшуку та надання сприяння громадянам України в разі надзвичайних подій за кордоном – природних катаклізмів, соціальних заворушень, військових конфліктів [4].

Кошти за тури, які не відбулися через запровадження воєнного стану в Україні та закриття українського авіапростору, туристи зможуть використати пізніше, після нормалізації ситуації в Україні.

Проте не все так спокійно і перспективним стало на туристичному ринку світу. Надважкі санкції, які Європа наклала на Росію за розв'язану війну в Україні, автоматично вдарили у саму європейську економіку, насамперед з туризму та авіаперевезень, причому не лише у локомотива європейської економіки – Німеччини, а й навіть у США. У Європі підрахували, що у березні ціна бареля нафти зросла до 140 доларів,

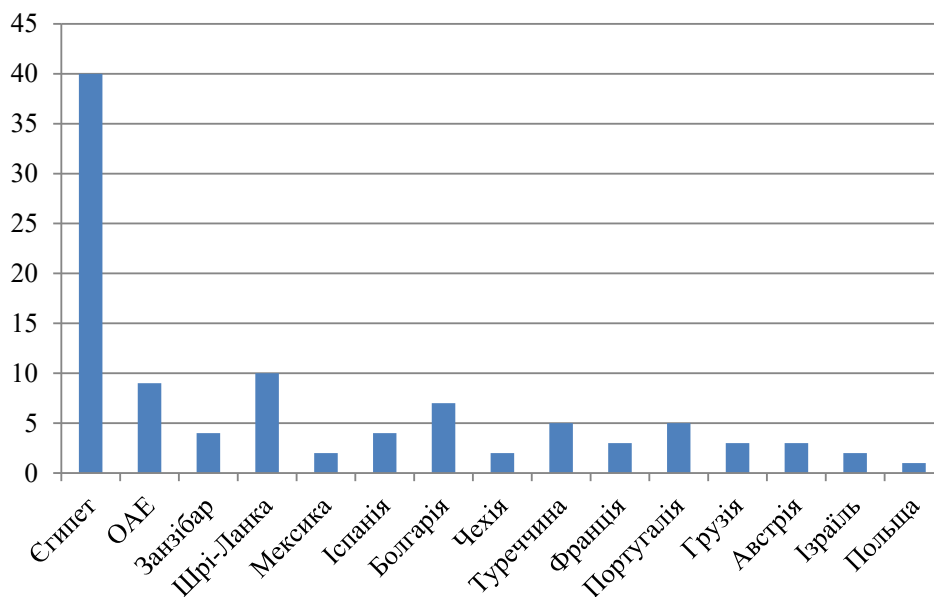

Рисунок 1 – Кількість туристів, які перебували за кордоном за даними туроператорів України з метою відпочинку по країнам на 24.02.2022 р. [3]

а природного газу – до 260 доларів. Згідно з дослідженнями аналітичною компанією ForwardKeys [5], лише у період з 24 лютого до 2 березня бронювання авіаквитків у країнах Європи впало на 30–50%. При цьому також сталося 33% підвищення цін. Найсерйозніше падіння, досягнуто в Україні, де загалом зупинено авіасполучення. У Росії, за даними аналітиків, продаж квитків – у тому числі у складі турпакетів – впав на 59%. Кількість бронювань у Болгарії, Хорватії, Естонії, Грузії, Угорщині, Латвії, Литві, Польщі, Словаччині та Словенії також за тиждень упала на 30–50%. В інших європейських країнах темпи зниження є нижчими, але вони також варіюються від 10 до 30%. Загалом повітряні перевезення в Європі за цей тиждень скоротилися на 23%, а трансатлантичні рейси з ЄС – на 13%.

Через два тижні після появи перших статистичних даних щодо бронювання авіаквитків Литва втратила майже 200 прольотів на день (-46%). Більше половини цього скорочення прольотів пов'язані з припиненням потоків у Росію та з Росії, особливо з Німеччини, Франції та Великобританії. Це також стосується Польщі (-33%) та Латвії (-25%). Водночас польоти між Туреччиною та Росією продовжуються, але вони скоротилися приблизно на 30%. В Угорщині за один місяць проліт збільшився майже на 30% (290 рейсів на день), що багато в чому пов'язано з перенаправленням потоків до Азії та Близького Сходу на південь, але на це припадає близько третини змін (100 рейсів на день). Румунія також виграє з цих коригувань маршрутів.

Турецький туристичний сектор, частку якого припадає 5% ВВП країни, сильно постраждав від війни між Росією та Україною, бо це основні країни надходження туристів. Минулого року Анталію відвідало 2 мільйони українців [3].

Сектор подорожей розпочав упевнене відновлення у січні 2022 року, проте гучні геополітичні події значно звузили можливості для повномасштабного зростання. Так, останні дані, надані UNWTO, показали, що кількість іноземних туристів по всьому світу в січні поточного року збільшилася на 130 відсотків порівняно з аналогічним періодом минулого року. Це означає, що лише протягом першого місяця 2022 року на світовому ринку було зареєстровано на 18 мільйонів мандрівників більше.

Щодо глобальних показників, то було виявлено, що Європа (+199 відсотків) та Північна та Південна Америка (+97 відсотків), як і раніше, демонструють найвищі результати відновлення сфери подорожей. На Близькому Сході (+89 відсотків) та Африці (+51 відсоток) також спостерігалось зростання у січні 2022 року порівняно з січнем 2021 року.

За субрегіонами найкращі результати було досягнуто у Європі. У січні 2022 року до Західної Європи прибуло вчетверо більше туристів, ніж у 2021 році, але все одно це на 58 відсотків менше, ніж у доковідному 2019 році. Крім того, кілька островів у Карибському басейні, Азії та Тихому океані, а також деякі європейські та центральноамериканські напрямки показали найкращий результат порівняно із «зразковим» 2019 роком [6].

Висновки. Незважаючи на те, що ще надто рано оцінювати вплив війни в Україні на глобальний міжнародний туризм, бронювання та пошку авіаквитків кількома каналами показали уповільнення наприкінці лютого. Однак, що стосується інших європейських країн, ситуація залишається безпечною, тому кількість бронювань показує хоч і повільне, але впевнене зростання. Безумовно, якщо світові події приймуть ще різкіший поворот і охоплять ширші території, то на глобальний туризм знову чекає стагнація.

Список використаних джерел:

1. Цвілій С.М., Кукліна Т.С. Стратегічні маркетингові пріоритети готельно-ресторанного підприємства в посткоронавірусному середовищі вітчизняного туристичного ринку. *Особливості розвитку ринку туристичних послуг України під впливом COVID-19 та карантинних обмежень* : монографія / С.М. Цвілій, Т.С. Кукліна. [Розділ 4]. Кривий Ріг : Вид. ДонНУЕТ, 2021. С. 48–80.
2. Щодо поточної ситуації в країні і операційної діяльності JoinUp. URL: <https://joinup.ua/uk/news/shhodo-potochnoyi-situatsiyi-v-krayini-i-operatsijnoyi-diyalnosti-join-up/> (дата звернення: 27.03.2022).
3. Новини по темі: Туризм. URL: <https://dip.org.ua/turizm/> (дата звернення: 27.03.2022).
4. Про систему ДРУГ. URL: <https://friend.mfa.gov.ua/#/about> (дата звернення: 27.03.2022).
5. Turismo In DAY. URL: <https://forwardkeys.com/events/turismo-in-day/> (дата звернення: 24.02.2022).
6. Tourism enjoys strong start to 2022 while facing new uncertainties. URL: <https://www.unwto.org/news/tourism-enjoys-strong-start-to-2022-while-facing-new-uncertainties> (дата звернення: 29.03.2022).

References:

1. Tsviliy S., Kuklina T. (2021) Stratehichni marketynhovi priorytety hotelno-restorannoho pidpriemstva v postkoronavirusnomu seredovyschi vitchyznianoho turystychnoho rynku [Features of the development of the market of tourist services of Ukraine under the influence of COVID-19 and quarantine restrictions : monograph]. Kryvyi Rih : DonNuet. P. 48–80. (in Ukrainian)
2. Shhodo potochnoi situatsii v kraini i operatsiinoi diialnosti JoinUp. Available at: <https://joinup.ua/uk/news/shhodo-potochnoyi-situatsiyi-v-krayini-i-operatsijnoyi-diyalnosti-join-up/> (accessed: 27.03.2022) (in Ukrainian)
3. Novyny po temi: Turyzm. Available at: <https://dip.org.ua/turizm/> (accessed: 27.03.2022) (in Ukrainian)
4. Pro systemu DRUH. Available at: <https://friend.mfa.gov.ua/#/about> (accessed: 27.03.2022) (in Ukrainian)
5. Turismo In DAY. Available at: <https://forwardkeys.com/events/turismo-in-day/> (accessed: 24.02.2022)
6. Tourism enjoys strong start to 2022 while facing new uncertainties. Available at: <https://www.unwto.org/news/tourism-enjoys-strong-start-to-2022-while-facing-new-uncertainties> (accessed: 29.03.2022)

Kuklina Tetiana, Tsviliy Serhiy, Zhuravlyova Svitlana
Zaporizhzhia Polytechnic National University

GENERAL TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF WORLD TOURISM: FROM CORONAVIRUS TO MILITARY AGGRESSION

Ukrainians are accustomed to the fact that any economic crisis will only indirectly affect the tourism sector and is constantly evolving. Trends in the development of the world tourism market involve identifying the specifics of its operation at the global level. The purpose of this article is to study the development trends of the world tourism sector since the beginning of 2022 due to the coronavirus epidemic and the beginning of large-scale military aggression by the Russian military against Ukraine. The study used general and special research methods, namely: induction and deduction, analysis and synthesis, comparison and classification, statistical data processing and others. The beginning of the tourist year for Europe and Asia was preparing for the period after Covid-19. Many European countries are abolishing the obligation to wear masks on their territory. Due to the large-scale Russian invasion of Ukraine, all tour operators had to announce a temporary cessation of activities in our country. After the closure of the airspace, it became impossible to carry out passenger traffic. As of February 24, 2022, there were more than 31,000 tourists outside Ukraine. Martial law is a force majeure circumstance of conducting tourist activity. The result of negotiations with foreign partners was the export of tourists to countries bordering Ukraine. Most tourists are sent to Poland. Some tourists traveled to other destinations, many decided to stay in the host country on their own until the situation returned to normal. Funds for unfinished travel due to the martial law in Ukraine and the closure of Ukrainian airspace will be available to tourists later, after the situation in Ukraine normalizes. Strong sanctions imposed on Russia by the Ukrainian war have automatically affected the European economy itself, especially in the fields of tourism and air transport, not only in the locomotive of the European economy – Germany, but even in the United States. According to the study, ticket bookings in European countries fell by 30-50%. Prices also rose by 33%. The tourism sector, which accounts for 5% of Turkey's gross domestic product, has been hit hard by the war between Russia and Ukraine as a major tourist destination. The travel sector began to recover steadily in January 2022, but high-profile geopolitical events have significantly reduced its chances of full growth. Thus, the latest UNWTO data showed that the number of foreign tourists in the world in January this year compared to the same period last year increased by 130 percent. This means that in the first month of 2022 alone, more than 18 million travelers registered on the world market. By subregions, the best results are achieved in Europe. Several islands in the Caribbean, Asia-Pacific and many destinations in Europe and America showed the best results compared to the "exemplary" 2019.

Key words: coronavirus, ban, tourism sector, air travel, restrictions, international tourism.

JEL classification: F50, F65, R40